

LIETUVOS RESPUBLIKOS
GYVENTOJŲ PAJAMŲ MOKESČIO ĮSTATYMO NR. IX-1007
2, 6, 8, 13¹, 16, 17, 18, 18², 20, 21, 24, 25, 27, 34, 35 IR 37 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO IR
ĮSTATYMO PAPILDYMO 12¹ STRAIPSNIŲ ĮSTATYMO PROJEKTO
AIŠKINAMASIS RAŠTAS

1. Įstatymo projekto rengimą paskatinusios priežastys, parengto įstatymo projekto tikslai ir uždaviniai

Lietuvos Respublikos gyventojų pajamų mokesčio įstatymo Nr. IX-1007 2, 6, 8, 13¹, 16, 17, 18, 18², 20, 21, 24, 25, 27, 34, 35 ir 37 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 12¹ straipsniu įstatymo projektas (toliau – Įstatymo projektas) parengtas, įgyvendinant Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos, patvirtintos Lietuvos Respublikos Seimo 2020 m. gruodžio 11 d. nutarimu Nr. XIV-72 „Dėl Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“ (toliau – Vyriausybės programa) teisingesnės ir augti palankios mokesčių sistemos krypties iniciatyvas įvertinti mokesčių lengvatų tikslingumą ir poveikį, peržiūrėti mokesčių lengvatas ir specialias sąlygas, iškreipiančias apmokestinimo teisingumą ir kuriančias mokestinį arbitražą, o taip pat įvertinti galimų pokyčių apmokestinant gyventojų pajamas poveikį mažinant pajamų nelygybę. Be to, taikomų mokesčių lengvatų ir specialių apmokestinimo sąlygų peržiūra numatyta ir kaip viena iš Europos Tarybos 2021 m. liepos 20 d. sprendimu patvirtinto Lietuvos ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo plano įgyvendinimo priemonių.

Orientuojantis į teisingesnę, į pajamų nelygybės mažinimą nukreiptą mokesčių sistemą, Įstatymo projektu kartu siekiama paskatinti kurti aukštą pridėtinę vertę sukuriančias darbo vietas bei pritraukti daugiau aukštos kvalifikacijos darbuotojų, dalį aukštesniam darbo užmokesčiui tenkančios pajamų mokesčio naštos perkeltant kitoms didesnėms (paprastai – kapitalo) pajamoms.

Sprendimai dėl individualios veiklos pajamų apmokestinimo pokyčių be kita ko siūlomi:

- atsižvelgiant į 2022–2030 metų plėtros programos valdytojos Lietuvos Respublikos finansų ministerijos tvarytą viešųjų finansų plėtros programos, patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2022 m. kovo 9 d. nutarimu Nr. 209 „Dėl 2022–2030 metų plėtros programos valdytojos Lietuvos Respublikos finansų ministerijos tvarytą viešųjų finansų plėtros programos patvirtinimo“, skirtos reformoms ilguoju laikotarpiu, nuostatas dėl poreikio spręsti nepakankamai subalansuotos pajamų mokesčio naštos savarankiškai dirbantiems asmenims kintančios darbo rinkos kontekste problemą, visų pirma, užtikrinant, jog tokiems asmenims tenkanti mokesčių našta būtų adekvati jų gaunamai naudai, o iš kitos pusės - leistų tikėtis pagrįstų socialinių išmokų draudžiamąjį įvykį (liga, pensinis amžius ir kt.) atveju. Socialinių išmokų, konkrečiai – senatvės pensijų – aspektu svarbu paminėti, kad nuo 2019 m. bendrosios socialinio draudimo senatvės pensijos dalies išlaidos dengiamos iš gyventojų pajamų mokesčio, sąlygos pagrindinę socialinio draudimo pensijos dalį finansuoti iš valstybės biudžeto sudarytos 2018 m. atlikus gyventojų pajamų mokesčio ir socialinio draudimo įmokų reformą, sujungiant pagrindinę socialinio draudimo pensijos dalį užtikrinančią socialinio draudimo įmokų dalį su gyventojų pajamų mokesčiu ir atitinkamai perskaičiuojant gyventojų pajamų mokesčio tarifus, taikomus pajamoms iš darbo santykių ar jų esmę atitinkančių santykių (vietoje 15 proc. nustatant 20 proc. pajamų mokesčio tarifą). Tačiau gyventojų pajamų mokesčio tarifas, taikomas savarankiškai dirbantiems asmenims, nebuvo perskaičiuotas, kas iš esmės reiškia, kad šis tarifas vis dar neapima socialinio draudimo bazinės pensijos dalies.

- įvertinant tarptautinių organizacijų ekspertų įžvalgas dėl poreikio peržiūrėti individualios veiklos pajamoms taikomas apmokestinimo sąlygas, vertinant tenkančios mokesčio naštos skirtumus tiek tarp pačių individualią veiklą vykdančių asmenų (pvz. gaunančių skirtingo dydžio pajamas ar sumokančių mokestį skirtinga forma), tiek ir lyginant jas su darbo santykiais susijusioms pajamoms taikomu apmokestinimu (Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros

organizacijos (toliau – EBPO) parengta Lietuvos mokesčių politikos studija¹; Pasaulio banko vykdytas projektas „Labai mažos įmonės ir savarankiškai dirbantys asmenys: mokesčių ir reguliavimo įvertinimas, siekiant pašalinti kliūtis augimui“). Atitinkamai, peržiūrint individualios veiklos apmokestinimą, siekiama užtikrinti, kad iš esmės lengvatinės apmokestinimo sąlygos, tokios kaip galimybė mokėti fiksuoto dydžio pajamų mokestį, taikyti mažesnę 5 proc. mokesčio tarifą, atskaityti preziumuojamas išlaidas jų negrindžiant dokumentais, būtų taikomos tik smulkiausiajam verslui.

Pastaraisiais metais stebima tendencija, kad individualios veiklos vykdytojų daugėja, o skaitmeninių technologijų plėtra veda prie tolesnių darbo rinkos pokyčių, įtakojamų naujų verslo modelių (pvz., platformos), taip pat apdorojant gausius duomenis vystomų robotizavimo ir automatizavimo procesų, todėl tikėtina, kad ateityje, dėl minėtų tendencijų silpnėjant darbdavio ir darbuotojo ryšiui, individuali veikla bus dar plačiau naudojama kaip alternatyva veiklai darbo santykių pagrindu, todėl sprendimai, kurie užtikrintų adekvatų ir teisingesnį individualios veiklos pajamų apmokestinimą bei užtikrintų tinkamą šių asmenų socialinę apsaugą, tampa vis aktualesni.

Tačiau siūlant atitinkamus sprendimus, atsižvelgiama į individualios veiklos charakteristikas, kurios rodo, kad individuali veikla nėra tapati darbo santykiams, o artima verslo vykdymui: pajamos uždirbamos kaip atlygis ne tik už darbą, bet ir investuotą kapitalą, skirtingai nei darbuotojai, individualią veiklą vykdančios gyventojai yra nepriklausomi, patys kontroliuoja savo darbo laiką, gali kurti papildomas darbo vietas, tačiau kartu jie yra atsakingi už finansinius sprendimus bei prisiima veiklos nesėkmės riziką. EBPO atliktose studijose² nors ir siūloma individualios veiklos pajamų apmokestinimą priartinti prie pajamų iš darbo santykių apmokestinimo, tačiau kartu pažymima, kad tam tikras atotrūkis būtų pagrįstas (pvz., poreikiu skatinti ekonomikos augimą ar darbo vietų susikūrimą, prisiimamą riziką dėl pajamų neužtikrintumo ir kt.), taip pat imantis reformų būtina įvertinti esamą kontekstą (kaip pvz., aukštą neformalios ekonomikos lygį). Be to, nepaisant individualią veiklą vykdančių gyventojų skaičiaus augimo, šių asmenų pajamos pastarąjį dešimtmetį išlieka panašiai lygyje ir sudaro tik apie 5 proc. nuo bendros su darbo santykiais susijusių pajamų bei individualios veiklos pajamų sumos. Todėl Įstatymo projektu siūloma individualios veiklos pajamų apmokestinimą didinti palaipsniui (atskirų siūlymo elementų įsigaliojimą išdėstant per tam tikrą laikotarpį), kartu stiprinant paprastesnio mokesčių nuo tokių pajamų sumokėjimo priemones ir tokiu būdu sudarant galimybes nuosekliai prisitaikyti prie pagrįstai augančios mokestinės naštos.

Kartu, atsižvelgiant į naujai atsirandančius finansų rinkų produktus bei siekiant užtikrinti pajamų, gautų iš investavimo į įvairius finansų rinkose siūlomus produktus, apmokestinimo neutralumą, o taip pat įvertinus Lietuvos banko siūlomame kapitalo rinkos plėtros priemonių plane³ pateiktą informaciją, kad, rinkos dalyvių nuomone, viena iš pasyvaus investavimo į finansinius produktus priežasčių yra sudėtingas pajamų iš tokių instrumentų apmokestinimo režimas, o investicinės sąskaitos instituto įteisinimas matomas kaip vienas iš esminių mokestinių pakeitimų, kuris paskatintų naujų investuotojų pritraukimą ir investuotojų aktyvumą, peržiūrimos pajamų iš aktyvaus investavimo apmokestinimo sąlygos.

Taip pat įvertinus 2023 m. pradžioje Lietuvos Banko atlikto investicinio gyvybės draudimo produkto platinimo tyrimo⁴ rezultatus, kurie parodė, kad dažnu atveju klientui yra siūloma jų poreikių neatitinkanti gyvybės draudimo sutartis, taip pat nenurodoma, kad tiesioginiai ir netiesioginiai atskaitymai gali sudaryti nuo 20 iki 51 proc. sumokėtų draudimo

¹ [OECD Tax Policy Reviews: Lithuania 2022 | en | OECD](#)

² Strengthening the design of the tax and benefit system in Lithuania to reduce inequality and poverty and stimulate economic growth; [OECD Tax Policy Reviews: Lithuania 2022 | en | OECD](#)

Taxation and the future of work: How tax systems influence choice of employment form; [20f7164a-en.pdf \(oecd-ilibrary.org\)](#)

³ [36955_91fc34c23b45b9cd434ffba0d0b4653a.pdf \(lb.lt\)](#)

⁴ [39962_7ec6e0f0108847c4083ee6b81fb04680.pdf \(lb.lt\)](#)

įmokų, tačiau kaip vienas pagrindinių sutarties privalumų beveik visais atvejais pateikiama galimybė pasinaudoti gyventojų pajamų mokesčio lengvata, peržiūros atskiriems investavimo produktams taikomos pajamų mokesčio lengvatos. Pažymėtina, kad peržiūrėti lengvatas III pensijų pakopos pensijų fondams bei gyvybės draudimo produktams jau anksčiau ne kartą yra siūlęs Lietuvos bankas⁵. Anot Lietuvos banko, šios mokestinės lengvatos prisideda prie investicinių paslaugų rinkos iškraipymo ir nėra efektyvios; gyvybės draudimo įmonės ir III pakopos pensijų fondai yra įgiję konkurencinį pranašumą, palyginti su kitomis finansų įmonėmis, dėl to gali nustatyti didesnius paslaugų mokesčius. Be to, gyventojų sprendimą naudotis produktais, kuriems galioja mokestinė lengvata, gali lemti siekis pasinaudoti tik pačia lengvata, todėl su lengvata siejamas tikslas gali likti nepasiektas, juolab, kad pagal dabar esančią sąrangą gyventojai nėra skatinami toliau investuoti susigražinamą gyventojų pajamų mokesčio dalį.

Taip pat įvertinus mokesčių administratoriaus gaunamos informacijos kiekį bei pobūdį bei siekiant optimizuoti pajamų mokesčio deklaravimo ir sumokėjimo procesą, kartu skatinant savanorišką mokesčių mokėjimą, Įstatymo projektu siekiama mokesčių administratoriui priskirti daugiau funkcijų formuojant gyventojams pateikiamas preliminaras deklaracijas bei grąžinant deklaracijose užfiksuotas pajamų mokesčio permokas.

Minėtų mokesčių sistemos elementų peržiūros tikslu Lietuvos Respublikos finansų ministerijos iniciatyva buvo įsteigta beveik 50 įvairių institucijų, verslo asociacijų, visuomenės atstovų vienijanti mokestinių lengvatų ir kitų specialiųjų apmokestinimo sąlygų peržiūros tarpinstitucinė darbo grupė, vertinusi mokesčių sistemą 6 kryptimis, tarp kurių mokesčių lengvatų ir specialiųjų apmokestinimo sąlygų peržiūra, investicinės sąskaitos modelio įvedimo galimybės, taip pat pajamų nelygybės mažinimas.

Įstatymo projektu siekiama taip pat pašalinti pastebėtus redakcinio pobūdžio Įstatymo netikslumus.

2. Įstatymo projekto iniciatoriai ir rengėjai

Įstatymo projektą parengė Finansų ministerijos Mokesčių politikos departamento (direktorė – Jūratė Laurikėnaitė, tel. 239 0151) Tiesioginių mokesčių ir tarptautinio apmokestinimo skyriaus (skyriaus vedėjas – Evaldas Putrimas, tel. 219 9476, el. paštas Evaldas.Putrimas@finmin.lt) vyriausioji specialistė Živilė Kvedytė (tel. 219 9301, el. paštas zivile.kvedyte@finmin.lt) ir Finansų politikos departamento (direktorius Irmantas Mikulėnas, tel. 219 9342), Pajamų analizės ir planavimo skyriaus vedėja Eglė Bajorinienė (tel. 219 9377, el. p. Egle.Bajoriniene@finmin.lt).

3. Dabartinis teisinis įstatymo projekte aptartų teisinių santykių reglamentavimas

Pagal galiojančio Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 6 straipsnio nuostatas gyventojų pajamos apmokestinamos taikant tokius tarifus:

- Su darbo santykiais ar jų esmę atitinkančiais santykiais susijusioms pajamoms, tantjemoms ar kitam atlygiui už veiklą stebėtojų taryboje ar valdyboje, paskolų komitete, taip pat iš darbdavio gautos pajamos pagal autorines sutartis, mažųjų bendrijų vadovų, kurie nėra tų mažųjų bendrijų nariai, pagal civilinę (paslaugų) sutartį už vadovavimo veiklą gautoms pajamoms (toliau – su darbo santykiais ar jų esmę atitinkančiais santykiais susijusios pajamos), kai visos kartu neviršija 60 vidutinių darbo užmokesčių (toliau – VDU) – 20 proc., viršijančiai daliai – 32 proc.
- Pajamos iš paskirstytojo pelno (dividendai), ligos, motinystės, tėvystės pašalpos, vaiko priežiūros, ilgalaikio darbo išmokos, nepriklausomai nuo pajamų dydžio – 15 proc.

⁵ Pvz.,

https://www.lb.lt/uploads/documents/files/2018%2004%2030%20LB%20vertinimai%20ir%20pasiulymai%20del%20mokesciu%20pertvarkos_fin.pdf

- Nekilnojamojo turto nuomos pajamos apmokestinamos 15 proc. (20 proc., jei viršijama 120 VDU suma), o gyvenamosios paskirties patalpų nuomos pajamos gyventojų pasirinkimu apmokestinamos arba pasibaigus mokestiniam laikotarpiui taikant 15 proc. tarifą, arba iš anksto mokant savivaldybių tarybų nustatyto dydžio fiksuotą mokestį už kiekvieną turto objektą.
- Individualios veiklos pajamos – 15 proc. (pritaikius mokesčio kreditą, efektyvus tarifas svyruoja nuo 5 iki 15 proc. priklausomai nuo gautų pajamų dydžio).
- Atliekų pridavimo pajamos – 5 proc., tačiau jei kartu su kitomis pajamomis viršija 120 VDU – 20 proc.
- Kitos aukščiau nenurodytos pajamos (pvz., palūkanos, honorarai, turto pardavimo pajamos), neviršijančios 120 VDU – 15 proc., viršijanti dalis – 20 proc.

Taip pat minėtame straipsnyje įtvirtinta taisyklė, kad už per mokestinį laikotarpį gautas kai kurias individualios veiklos pajamas gali būti mokamas savivaldybių tarybų nustatytas fiksuoto dydžio pajamų mokestis (sumokamas įsigyjant verslo liudijimą), kartu nustatant mokestinio laikotarpio sumą – 45 000 eurų, kurią viršijančios individualios veiklos pajamos apmokestinamos taikant bendrą 15 proc. pajamų mokesčio tarifą. Be to, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. lapkričio 19 d. nutarime Nr. 1797 „Dėl verslo liudijimų išdavimo gyventojams taisyklių ir veiklų, kuriomis gali būti verčiamasi turint verslo liudijimą, rūšių sąrašo“ numatomi galimybių mokėti fiksuotą pajamų mokestį ribojimai, numatant, kad fiksuotas pajamų mokestis negali būti mokamas, kai pajamos, gaunamos iš juridinių asmenų, viršija 4500 eurų sumą, o tais atvejais, kai juridinis asmuo užsiima tokia pačia veikla kaip ir verslo liudijimą turintis gyventojas – fiksuoto dydžio mokestis apskritai negali būti mokamas. Nekilnojamojo turto nuomos atveju fiksuoto dydžio pajamų mokestis taip pat gali būti mokamas tik jei neviršijama 45 000 eurų pajamų riba.

Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 17 straipsnio 1 dalies 58 punkte nustatyta mokesčio lengvata – darbuotojo pagal pasirinkimo sandorius iš darbdavio ar su juo susijusio asmens nauda, gauta įsigijus akcijų neatlygintinai ar už lengvatinę kainą, neapmokestinama, jeigu akcijos įsigijamos ne anksčiau kaip po 3 metų nuo teisės į pasirinkimo sandorį suteikimo.

Pagal šiuo metu galiojančias Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo nuostatas pajamos iš finansinių produktų (pvz., vertybinių popierių perleidimo pajamos, taip pat palūkanos už skolos vertybinius popierius, pajamos iš išvestinių finansinių priemonių ir kt.), jei minėtoms pajamoms nėra taikomos Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 17 straipsnio 1 dalyje numatytos lengvatos, apmokestinamos 15 proc. (arba 20 proc., jei viršijama 120 VDU dydžių suma) gyventojų pajamų mokesčio tarifu. Pajamos apmokestinamos tuo mokestiniu laikotarpiu, kuriuo jos gautos, o finansinių produktų įsigijimo išlaidas leidžiama atimti tik iš finansinių produktų pardavimo ar kitokio perleidimo nuosavybėn pajamų; tuo tarpu mokestiniu laikotarpiu gautos pajamos iš finansinių produktų laikymo (pvz. palūkanos) apmokestinamos neatimant iš jų jokių išlaidų, kas atskirais atvejais reiškia, kad šios pajamos apmokestinamos net jei iš paties produkto pardavimo yra gaunamas nuostolis.

Pagal Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 17 straipsnį, šiuo metu neapmokestinamosioms pajamoms priskiriamos dovanos, gautos iš sutuoktinių, vaikų (įvaikių), tėvų (įtėvių), brolių, seserų, vaikaičių ir senelių, nepriklausomai nuo dovanų vertės.

Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 18 straipsnis numato, kad visi individualią veiklą vykdančios gyventojai, apskaičiuodami tokios veiklos apmokestinamąsias pajamas, gali pasirinkti šioms pajamoms uždirbti patirtomis išlaidomis laikyti ne faktiškai patirtas dokumentais pagrįstas sąnaudas, o preziumuojamas išlaidas, lygias 30 procentų gautų (uždirbtų) individualios veiklos pajamų. Gyventojas, pasirinkęs apmokestinamąsias individualios veiklos pajamas apskaičiuoti šiuo būdu, neprivalo turėti atskaitomą sumą pagrindžiančių dokumentų. Be to, individualios veiklos pajamų leidžiamais atskaitymams priskiriamos valstybinio socialinio draudimo (toliau – VSD) ir privalomojo sveikatos draudimo (toliau – PSD) įmokos, t.y. šiomis įmokomis mažinama apmokestinimo bazė (numanomų išlaidų deklaravimo atveju gyventojų pajamų mokesčio apskaičiavimo tikslais yra laikoma, kad į 30 proc. numanomas išlaidas įtrauktos ir

VSD bei PSD įmokos), kai tuo tarpu skaičiuojant pajamų mokestį nuo gyventojų su darbo santykiais susijusių pajamų, į gyventojų sumokamas minėtas įmokas nėra atsižvelgiama. Taip pat, vykdančioms individualią veiklą VSD ir PSD įmokų bazė skiriasi priklausomai nuo pasirinkto išlaidų apskaitymo metodo – tais atvejais, kai renkamasi nurodyti faktines išlaidas, VSD ir PSD įmokomis apmokestinamas pelnas, įvertinus patirtas veiklos išlaidas, tuo tarpu kai deklaruojamos numanomos 30 proc. išlaidos, minėtos įmokos skaičiuojamos nuo pajamų, sumažintų 30 proc., t.y. nuo pelno, kurį skaičiuojant atskaitytos ne tik numanomos veiklos išlaidos, bet ir numanomos VSD bei PSD įmokos.

Pagal Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 21 straipsnį, gyventojas iš savo apmokestinamųjų pajamų gali atimti pagal investicinio gyvybės draudimo sutartis, taip pat į pensijų fondus sumokėtas sumas, per mokestinį laikotarpį neviršijančias 1500 eurų. Pensijų įmokos į pensijų fondus, mokamos pagal Pensijų kaupimo įstatymo nuostatas (II pakopos pensijų kaupimas), iš pajamų atimamos tik tada, kai gyventojas jas moka kaip papildomas kaupiamąsias pensijų įmokas ir kurios yra didesnės negu 3 procentai šio gyventojų pajamų, nuo kurių skaičiuojamos valstybinio socialinio draudimo įmokos.

Pagal šiuo metu galiojančią gyventojų pajamų mokesčio deklaravimo tvarką, pajamų mokesčio deklaraciją privalo pateikti pats gyventojas (išskyrus įstatyme nustatytus atvejus, kai deklaracija neteikiama). Mokesčių administratorius pagal turimus duomenis parengia preliminaras deklaracijas, kurias gyventojas, teikiantis deklaraciją, iki gegužės 1 d. patvirtina be pakeitimų arba patikslina. Tačiau dažnu atveju gyventojai patvirtina mokesčių administratoriaus suformuotas preliminaras deklaracijas be papildomo jų tikslinimo. Nepaisant to, kad preliminarioje deklaracijoje tikslintinų duomenų nėra, tokia deklaracija nebus laikoma pateikta, jeigu gyventojas papildomai jos nepažymės kaip teikiamos; kartu nesudaromos galimybės mokesčių administratoriui mokesčio permoką grąžinti per nustatytą terminą.

4. Naujos teisinio reglamentavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama

Pajamų mokesčio tarifų peržiūra.

Perskirstant mokesčio našta tarp su darbo santykiais ir jų esmę atitinkančiais santykiais susijusių pajamų, kurioms taikomas didesnis pajamų mokesčio tarifas (32 proc.), ir kitų rūšių aukštesnių pajamų, siūloma peržiūrėti taikomų pajamų mokesčio tarifų dydžius:

1) Pajamoms, nepriklausomai nuo gautų metinių pajamų sumos, taikyti pagrindinius tarifus:

- su darbo santykiais ar jų esmę atitinkančiais santykiais susijusioms pajamoms, tantjemoms, iš darbdavio gautiems autoriniams atlyginimams, mažųjų bendrijų vadovų (ne narių) pajamoms – 20 proc.;
- pajamoms iš individualios veiklos:

a) Nominalus tarifas (tarifas palaipsniui didinamas nuo 2-ųjų metų):

- 2024 m. – 15 proc.
- 2025 m. – 17 proc.
- nuo 2026 m. - 20 proc.

Pritaikius mokesčio kreditą, efektyvus tarifas svyruos nuo 5 iki atitinkamai 15, 17 ar 20 proc.

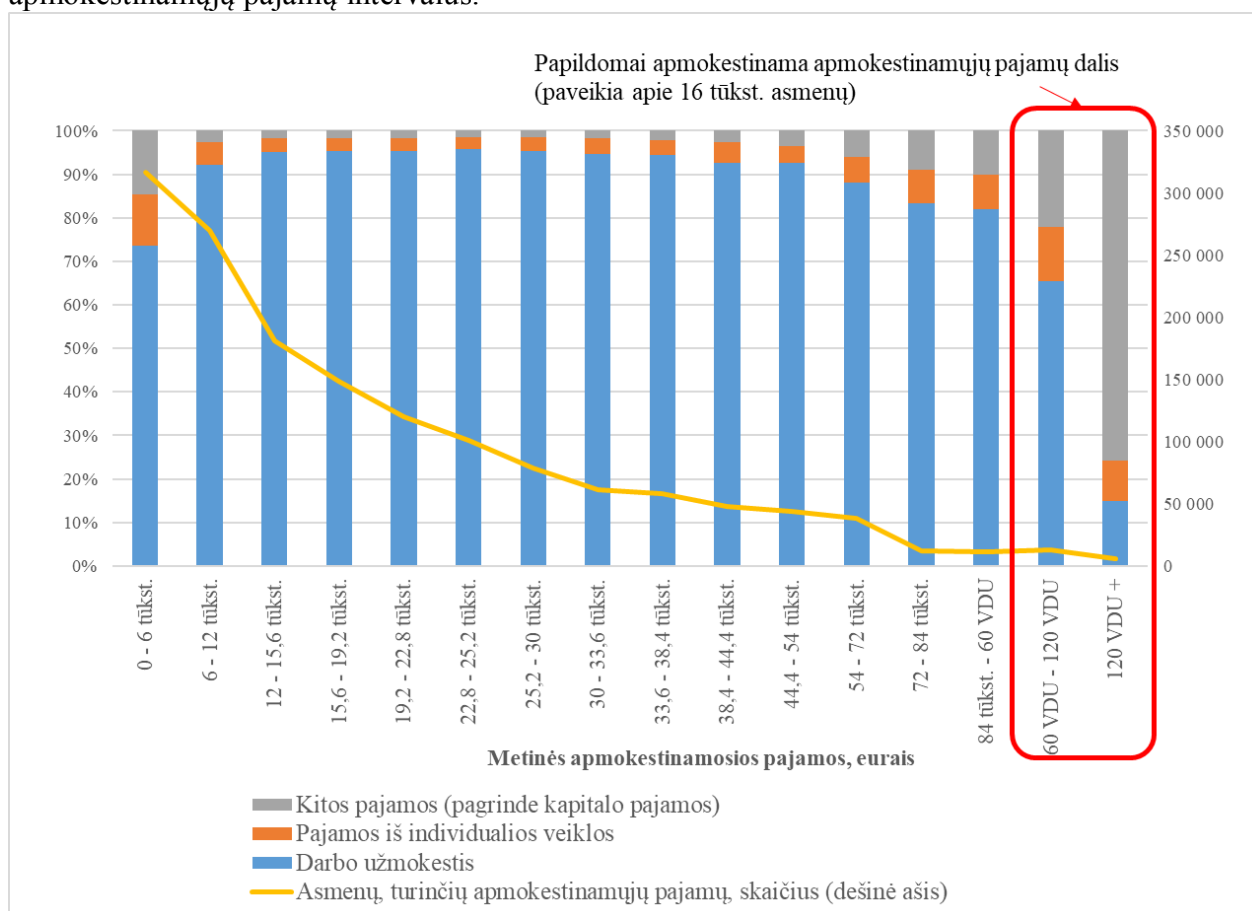
b) Mokesčio kreditas (nuo 2-ųjų metų palaipsniui mažinama pajamų riba, kurią pasiekus taikomas augantis tarifas):

- 2024 m. – 10 proc. punktų dydžio kreditas taikomas iki 20 000 eurų apmokestinamųjų pajamų, ir palaipsniui iki 0 proc. nunyksta intervale 20 000 – 35 000 eurų apmokestinamųjų pajamų.
- 2025 m. – 12 proc. punktų dydžio kreditas taikomas iki 15 000 eurų apmokestinamųjų pajamų, ir palaipsniui iki 0 proc. nunyksta intervale 15 000 – 35 000 eurų apmokestinamųjų pajamų.

- nuo 2026 m. - 15 proc. punktų dydžio kreditas taikomas iki 10 000 eurų apmokestinamųjų pajamų, ir palaipsniui iki 0 proc. nnyksta intervale 10 000 – 35 000 eurų apmokestinamųjų pajamų.

- Nekilnojamojo turto nuomos pajamoms - 15 proc. kartu atsisakant galimybės mokėti fiksuoto dydžio pajamų mokestį nuo gyvenamosios paskirties patalpų nuomos pajamų ir užtikrinant nuoseklų fiksuoto pajamų mokesčio traktavimą, kai fiksuotas gyventojų pajamų mokestis galėtų būti mokamas tik iš tų veiklos rūšių pajamų, kurios laikomos individualia veikla. 2021 m. duomenimis, 15,1 tūkst. gyventojų vykdė veiklą įsigiję verslo liudijimą gyvenamosios paskirties patalpų nuomai ir šių gyventojų mokėtina pajamų mokesčio suma sudarė 4,8 mln. Eurų;
 - Atliekų pridavimo pajamoms – 5 proc. nuo apyvartos;
 - Kitoms pajamoms, įskaitant pajamas iš kapitalo ir turto nuomos – 15 proc.;
- 2) Tam tikrą sumą viršijančioms bendroms apmokestinamosioms metinėms pajamoms (įskaitant, dividendus, individualios veiklos pajamas ir kt.) taikyti papildomą pajamų mokesčio tarifą:
- bet kokios rūšies apmokestinamųjų pajamų sumos daliai, viršijančiai 60 VDU, bet neviršijančiai 120 VDU, dydžio sumą - 5 proc.;
 - bet kokios rūšies apmokestinamųjų pajamų sumos daliai, viršijančiai 120 VDU dydžio sumą - 7 proc.

1 grafikas. Apmokestinamųjų pajamų struktūra ir asmenų skaičius pagal apmokestinamųjų pajamų intervalus.

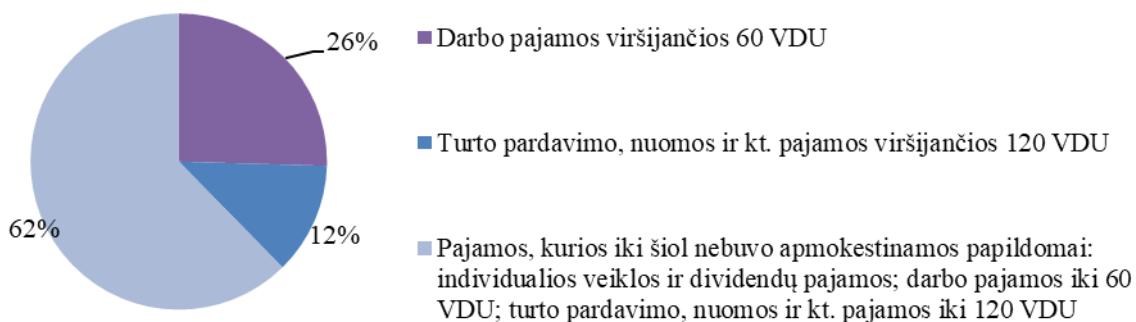
Toks mokesčių naštos aukštesnes pajamas gaunantiems asmenims perskirstymas lemtų, jog mokėtojų, mokančių papildomą GPM nuo pajamų viršijančių 60 VDU, skaičius padvigubėtų.

1 lentelė. Aukštesnes pajamas gaunančių asmenų skaičius.

	Šiuo metu	Po pakeitimų
60 VDU +	8 tūkst. gaunančių su darbo santykiais susijusių pajamų (32 % tarifas)	16 tūkst. gaunančių bet kokios rūšies apmokestinamųjų pajamų (pajamų daliai nuo 60 VDU iki 120 VDU taikomas +5 % tarifas)
120 VDU +	0,4 tūkst. gaunančių kitų apmokestinamųjų pajamų (20% tarifas)	iš 16 tūkst. asmenų, 4 tūkst. gaunančių bet kokios rūšies apmokestinamųjų pajamų (pajamų daliai, viršijančiai 120 VDU, taikomas +7% tarifas)

Po pakeitimų didesnę papildomai apmokestinamų pajamų krepšelio sudarytų apmokestinamosios pajamos, kurios iki šiol nebuvo apmokestinamos papildomai (pvz. individualios veiklos, dividendų pajamos, taip pat tos su darbo santykiais susijusios arba turto pardavimo bei nuomos pajamos, kurios vertinamos atskirai nesiekė progresinį apmokestinimą aktyvuojančios pajamų ribos).

2 grafikas. Papildomai apmokestinamų pajamų struktūra po pakeitimų (asmenų apmokestinamųjų pajamų dalis, viršijanti 60 VDU).

- 3) Fiksuotas pajamų mokestis galės būti taikomas tik individualios veiklos pajamoms iki 20 000 eurų ir tik jeigu jos gautos iš kitų gyventojų. Pajamų ribą, iki kurios gali būti mokamas fiksuoto dydžio pajamų mokestis siūloma mažinti įvertinus tai, kad šiuo metu galiojanti 45 000 eurų riba sąlygoja itin žemą efektyvų pajamų mokesčio tarifą – vidutiniškai apie 1,7 proc. (vertinant visas verslo liudijimų rūšis, išskyrus gyvenamosios paskirties patalpų nuomos verslo liudijimus), kai tuo tarpu iš individualios veiklos, mokant pajamų mokestį nuo metinio veiklos rezultato, pajamos apmokestinamos bent 5 proc. efektyviu GPM tarifu, o nuo 20 000 eurų apmokestinamojo pelno šis efektyvusis tarifas pradeda didėti (Įstatymo projektu siūloma šį 20 000 eurų slenkstį mažinti iki 10 000 eurų). Minėtoje EBPO studijoje konstatuojama, kad esama 45000 eurų riba, kurią pasiekia tik itin maža verslo liudijimus įsigijusių asmenų dalis, lemia horizontalaus apmokestinimo teisingumo trūkumą. Remiantis 2019 m. verslo liudijimų (išskyrus gyvenamosios paskirties patalpų nuomos verslo liudijimus) statistika matyti, kad fiksuoto dydžio GPM mokėjo apie 77 tūkst. asmenų, 84 proc. iš jų generavo iki 20 000 eurų pajamų (apyvartos) per metus. Be to, vertinant Valstybinės mokesčių inspekcijos teikiamų paslaugų prieinamumą ir kitas aplinkybes, būtų tikslinga palaipsniui pereiti prie vieningos individualios veiklos pajamų apmokestinimo sistemos, pajamų mokestį mokant nuo faktinio pelno.

Kartu, atsižvelgiant į tai, kad fiksuotas pajamų mokestis mokamas nuo individualios veiklos pajamų, o individuali veikla savo esme yra tęstinio pobūdžio veikla, apimanti ne tik tiesioginį bendravimą su klientais, tačiau ir įvairius parengiamuosius darbus

(pvz., prekių užsakymą, tiekėjų ir klientų paiešką ir pan.), kuri neturėtų būti laikoma nutrūkusia tomis dienomis, kai ją vykdančias gyventojas konkrečią dieną (pvz., savaitgalį) neatlieka su verslo liudijime nurodytos rūšies veikla susijusių veiksmų, siūloma nustatyti, kad verslo liudijimas negali būti išduodamas trumpesniai nei 30 iš eilės einančių kalendorinių dienų laikotarpiui.

Individualios veiklos sąnaudų atskaitymo pokyčiai.

Peržiūrint individualios veiklos apmokestinimo sąlygas, siūloma neleidžiamiesiems atskaitymams priskirti nuo tokios veiklos pajamų sumokėtas VSD ir PSD įmokas, kurios iš esmės yra skirtos ne pajamoms uždirbti, o gyventojų socialinei apsaugai užtikrinti. Toks pakeitimas be kita ko reikštų teisingesnę apmokestinimo sistemą dirbančiųjų pagal darbo sutartis atžvilgiu, kurių pajamos apmokestinamos gyventojų pajamų mokesčiu neatsižvelgiant į nuo tų pačių pajamų sumokėtas privalomas draudimo įmokas.

Kadangi šiuo metu gyventojų pajamų mokesčio apskaičiavimo tikslais yra laikoma, kad į prezumpcines išlaidas įtrauktos ir VSD bei PSD įmokos, šias įmokas priskyrus neleidžiamiesiems atskaitymams, atitinkamai siūloma mažinti ir prezumpcinių išlaidų dydį. Minėtos įmokos sudaro 12,3 proc. punkto iš 30 proc. prezumpcinių išlaidų dydžio, tad siūloma jų įtaką vertinti individualią veiklą vykdančiųjų naudai suapvalinus iki 10 proc. punktų, atitinkamai prezumpcines išlaidas mažinant nuo 30 proc. iki 20 proc. Taip pat šis pakeitimas suvienodintų VSD ir PSD įmokų bazės apskaičiavimo principus tarp faktinės ir prezumpcines išlaidas deklaruojančiųjų.

Kartu įvertinus tai, kad pridėtinės vertės mokesčio (toliau – PVM) mokėtojai bet koku atveju turi vesti atitinkamą apskaitą PVM tikslais, siūloma galimybę kaip išlaidas atskaityti fiksuotą dalį pajamų sumos (20 proc.) palikti tik individualią veiklą vykdančioms gyventojams – ne PVM mokėtojams, įvertinant tai, kad toks pakeitimas neturėtų sąlygoti administracinės naštos didėjimo (o būtent naštos mažinimas buvo pagrindinis šios galimybės nustatymo argumentas), nes atitinkama apskaita jau vedama kito mokesčio tikslais. Šia galimybe 2019 metais naudojosi apie 72 tūkst. veiklą vykdančių gyventojų (apie 57 proc. visų pajamas iš individualios veiklos deklaravusių asmenų), iš kurių 1,8 tūkst. gyventojų (arba 2,5 proc. prezumpcines išlaidas taikiusių mokėtojų) buvo PVM mokėtojai.

Tokie pokyčiai atlieptų ir minėtos EBPO studijos siūlymą susiaurinti prezumpcinių išlaidų atskaitymo galimybes, siekiant prisidėti prie mokesčių administratoriaus galimybių vykdyti efektyvią kontrolę, užtikrinant tinkamą savarankiškai dirbančių asmenų mokesčių prievolių vykdymą.

Pasibaigus pereinanajam laikotarpiui, mažiausiai mokesčių našta išaugtų uždirbantiems iki 10 tūkst. eurų⁶ pelno prieš mokesčius. Tai reiškia, kad apie 75 proc. iš maždaug 152 tūkst. individualios veiklos pajamas deklaruojančių asmenų (2021 metų duomenimis) mokesčių našta augtų nežymiai: faktines išlaidas deklaruojančiųjų atveju VSD bei PSD įmokų ir GPM mokesčių naštos prieaugis sudarytų apie 0,9 proc. punkto (vertinant galimybės iš apmokestinamųjų pajamų atimti VSD ir PSD įmokas atsisakymą, bet nevertinant individualią veiklą vykdančiųjų įtraukimo į nedarbo draudimą). Iliustratyviu prezumpcines išlaidas deklaruojančiųjų asmenų atveju, kai faktinės veiklos išlaidos sudaro 10 proc. nuo apyvartos, atitinkama našta mažiausiai pelno uždirbantiems išaugtų šiek tiek daugiau – 2,5 proc. punkto. Šiuo atveju naštos prieaugis didesnis dėl augančių VSD ir PSD įmokų, kurios išauga atsisakius ydingos praktikos palankiau skaičiuoti VSD ir PSD įmokų bazę prezumpcinių išlaidų deklaravimo atveju.

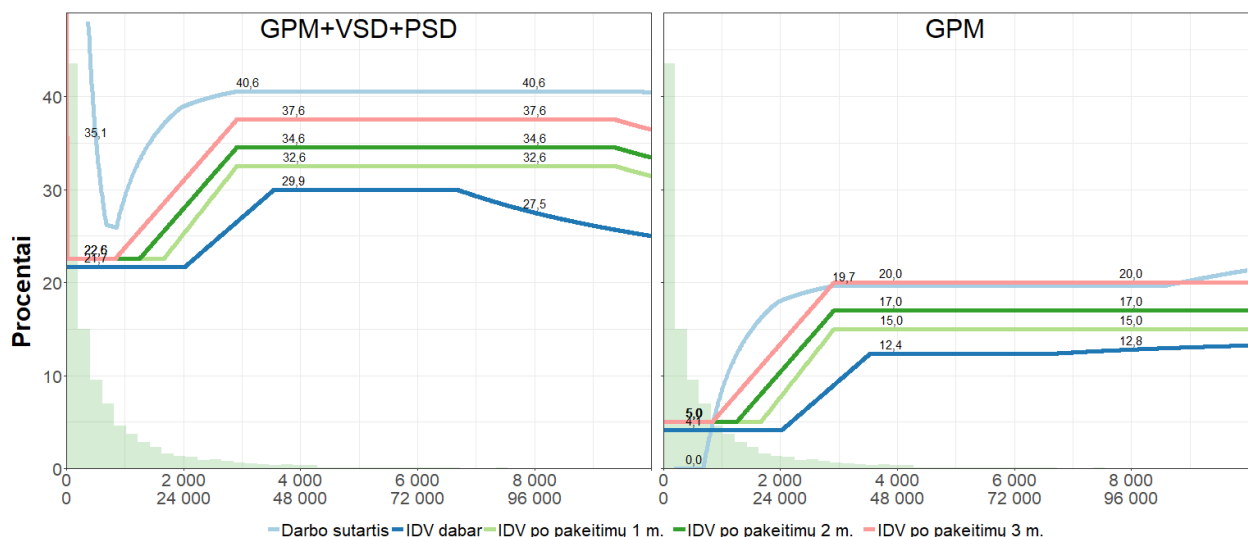
2 lentelė. Individualios veiklos apmokestinimo pokyčių suvestinė.

	1 metai	2 metai	3 metai
--	---------	---------	---------

⁶ Prezumpcinių sąnaudų atveju ši riba šiek tiek kitokia, priklauso nuo to kokios yra faktinės patirtos sąnaudos, pvz. jei asmuo renkasi deklaruoti prezumpcines sąnaudas kai jo faktinės sąnaudos yra 10 proc. nuo apyvartos, ši riba yra 11,2 tūkst. eurų pelno prieš mokesčius.

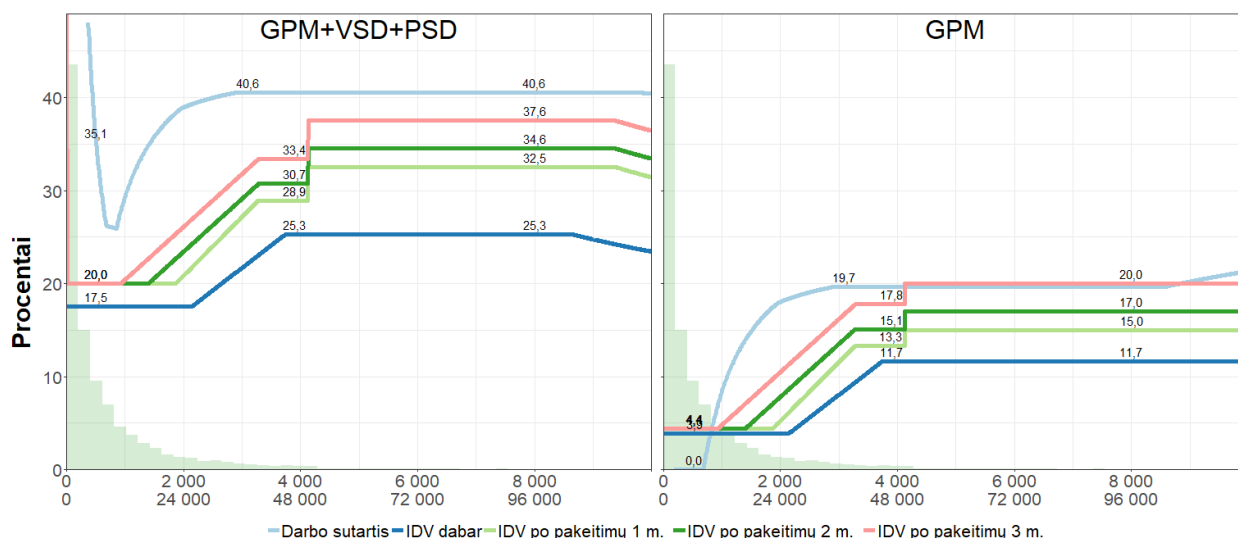
	1 metai	2 metai	3 metai
Pagrindinis GPM tarifas	15%	17%	20%
Mokesčio kredito dydis	10%	12%	15%
Metinių apmokestinamųjų pajamų (pelno prieš mokesčius) intervalas, kuriame taikomas regresyvus pajamų iš individualios veiklos mokesčio kreditas	20 000 - 35 000 eurų	15 000 - 35 000 eurų	10 000 - 35 000 eurų
Neleidžiama iš apmokestinamųjų pajamų atimti VSD ir PSD įmokų (deklaruojantiems prezumpcines sąnaudas atitinkamai jų dydį sumažinant nuo 30 proc. iki 20 proc.)	Taip	Taip	Taip
Leisti taikyti prezumpcines sąnaudas tik iki PVM registracijos ribos	Taip	Taip	Taip
Kokiai daliai pajamas iš individualios veiklos deklaruojančiųjų mokestinė našta išauga nežymiai (dėl neleidžiamų iš apmokestinamųjų pajamų atimti VSD ir PSD įmokų)	90% [faktinių sąnaudų atveju – uždirbantiems virš 20 tūkst. eurų pelno prieš mokesčius]	85% [faktinių sąnaudų atveju – uždirbantiems virš 15 tūkst. eurų pelno prieš mokesčius]	75% [faktinių sąnaudų atveju – uždirbantiems virš 10 tūkst. eurų pelno prieš mokesčius]
Kokiai daliai pajamas iš individualios veiklos deklaruojančiųjų mokestinė našta išauga ne tik dėl neleidžiamų iš apmokestinamųjų pajamų atimti VSD ir PSD įmokų, bet ir dėl efektyvaus GPM tarifo bei apmokestinamųjų pajamų intervalo pokyčių	10%	15%	25%

3 grafikas. Individualios veiklos apmokestinimo naštos (standartiniu atveju) pokyčiai, kai veiklą vykdomantis asmuo deklaruoja faktines sąnaudas.

Darbo pajamos - Darbo vietos kaina (Eur/mėn.) / IDV pajamos - Pelnas prieš mokesčius (Eur/metų)

4 grafikas. Individualios veiklos apmokestinimo naštos (standartiniu atveju) pokyčiai, kai veiklą vykdomantis asmuo deklaruoja prezumpcines sąnaudas, faktiškai patirdamas 10 proc. sąnaudų nuo apyvartos.

Darbo pajamos - Darbo vietos kaina (Eur/mėn.) / IDV pajamos - Pelnas prieš mokesčius (Eur/metų)

Pastabos:

3 ir 4 grafikuose (1) x ašyje lyginami darbo santykiai ir individuali veikla prieš / po pakeitimų. Darbo santykiai x ašyje atvaizduojami kaip darbo vietos kaina (iš esmės sutampa su bruto atlyginimu). Individualios veiklos atveju, x ašyje atvaizduojamas tokią veiklą vykdančio pelnas prieš mokesčius; (2) ištisinėmis linijomis atvaizduojama vidutinė mokestinė našta prieš ir po pokyčių, matuojama kaip mokėtinų mokesčių (GPM+VSD+PSD arba tik GPM) dalis nuo darbo vietos kaštų (darbo santykių atveju) arba nuo pelno prieš mokesčius (individualios veiklos atveju). (3) stulpeline diagrama atvaizduojamas pajamas iš individualios veiklos deklaruojančių asmenų skaičiaus pasiskirstymas pagal pajamų dydį, padedantis identifikuoti kokio dydžio aibę paliečia pakeitimai; (4) individualią veiklą vykdančių asmenų mokestinės naštos pasikeitimai modeliuojami darant prielaidą, kad VSD įmokų lubos taikomos nuo 60 VDU metinių pajamų (šiuo metu tokios lubos pradedamos taikyti ties 48 VDU). Grafikuose neįvertintas individualią veiklą vykdančiųjų įtraukimas į nedarbo draudimą.

4 grafike individualios veiklos mokestinė našta ties PVM riba staigiai išauga dėl galimybės taikyti prezumpcines sąnaudas atsisakymo PVM mokėtojams (kadangi nagrinėjamas hipotetinis atvejis kai faktinės sąnaudos sudaro 10 proc., ties šia riba įvyksta staigus šuolis, suliginantis našta su faktinės sąnaudas deklaruojančio asmens).

Kartu, atsižvelgiant į Valstybinės mokesčių inspekcijos pateiktą informaciją apie praktikoje pasitaikančius piktnaudžiavimo atvejus, kai Valstybinės mokesčių inspekcijos ar Valstybinės darbo inspekcijos pareigūnų vykdytų patikrinimų metu nustatoma, kad asmuo vykdo veiklą nei pranešęs apie veiklos vykdymą, nei sudaręs darbo sutartį, apie individualią veiklą informuoja tą pačią dieną po patikrinimo, dėl ko tampa sudėtingiau įrodyti ir nelegalaus darbo atvejus, siūloma patikslinti Gyventojų pajamų mokesčio įstatyme nustatytą pareigą individualią veiklą vykdančiams gyventojams apie veiklos vykdymo pradžią informuoti mokesčių administratorių, nustatant, kad tokia informacija turi būti pateikiama iki veiklos vykdymo pradžios, t.y. nepaliekant galimybės informaciją teikti pirmąją veiklos vykdymo dieną, kas iš esmės veiklos registravimo sąlygų gyventojui nekeistų, tačiau kartu leistų užtikrinti efektyvesnę kontrolę.

Mokesčio lengvatų peržiūra.

Įstatymo projektu siūloma sudaryti galimybes Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 17 straipsnio 1 dalies 58 punkte nustatyta lengvata naudotis ir tais atvejais, jei gyventojas buvo atitinkamos įmonės darbuotoju pasirinkimo sandorio sudarymo momentu ir darbo santykius išlaikė visą pasirinkimo sandorio laikotarpį, net jei realizavimo momentus darbo santykiai bus

nutrūkę. Tokiu būdu būtų didinamas lengvatos darbuotojų įsitraukimo skatinimui poveikis, ypač įvertinus tai, kad pasirinkimo sandoriu įgytos teisės įsigyti darbdavio akcijų realizavimo laikas dažnu atveju priklauso nuo akcijų vertės konkrečiu momentu, dėl ko realizavimo momentas gali nusikelti į daug vėlesnį laikotarpį nei įstatyme nustatytas trejų metų išlaikymo terminas.

Įvertinus užsienio valstybių praktiką bei tarptautinių organizacijų rekomendacijas⁷, siūloma neapmokestinamosioms pajamoms priskirti tik tam tikros sumos neviršijančią dovanų iš artimų giminaičių vertę: 300 000 eurų per mokestinį laikotarpį – dovanų, gautų iš sutuoktinio, tėvų (įtėvių) vaikų (įvaikių, senelių, vaikaičių atveju; 150 000 eurų per mokestinį laikotarpį – dovanų, gautų iš brolių, seserų atveju. Siūlomos gana aukštos neapmokestinamosios vertės iš vienos pusės leistų į apmokestinamų asmenų ratą įtraukti dovanas gaunančius giminaičius, iš kitos pusės – atitiktų galėjimo sumokėti mokesčius kriterijų. Pagal turimą deklaruotų dovanojimo sandorių statistiką⁸, galima daryti išvadą, kad dėl siūlomų ribų didžioji dauguma sandorių tarp artimų giminaičių išliktų neapmokestinama.

Taip pat siūloma Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 21 straipsnyje nustatytas lengvatas ilgalaikio taupymo produktams pilna apimtimi palikti tik pagal Lietuvos Respublikos pensijų kaupimo įstatymą (t.y. II pensijų pakopa) gyventojo mokamoms pensijų įmokoms.

Tuo tarpu lengvatų ilgalaikio draudimo ir III pakopos pensijų įmokoms siūloma atsisakyti palaipsniui, t.y. lengvatą taikyti ateinančius dešimt metų iki 2023 m. pabaigos sudarytoms gyvybės draudimo ar pensijų kaupimo sutartims. Atsisakius lengvatos taikymo būtų užtikrinta, kad ilgalaikio taupymo produkto nesirinktų tie, kurie tą daro tik dėl grąžinamos mokesčio dalies, o draudimo bei pensijų fondų valdymo įmonės savo klientui pateikiamo investicinės veiklos rezultato dirbtinai nedidintų grąžinamo mokesčio suma; kartu būtų užtikrintas vienodas ilgalaikio taupymo rezultato apmokestinimas, nepriklausomai nuo to, iš kokio šaltinio jis gautas (Valstybinio socialinio draudimo fondo, privačių pensijų kaupimo fondų ar ilgalaikio investicinio gyvybės draudimo).

Investicinė sąskaita.

Kartu Įstatymo projektu siūloma keisti pajamų iš finansinių investicijų apmokestinimo tvarką, sudarant sąlygas gyventojams patogiau investuoti į įvairius finansų rinkose platinamus produktus, nustatant, kad apmokestinamas tik galutinis investavimo į įvairius finansinius produktus rezultatas – mokestiniu laikotarpiu nereinvestuotas uždirbtas pelnas.

Kadangi kaip viena iš pasyvaus investavimo į finansinius produktus prižasčių įvardijamas sudėtingas pajamų iš tokių instrumentų apmokestinimo režimas, Įstatymo projekte siūloma supaprastinti galiojantį režimą įvedant naują mechanizmą - taip vadinamą investicinę sąskaitą, kuri sudarytų galimybes nuolatiniais Lietuvos gyventojams vykdyti tęstines investicijas į tam tikrus vertybinių popierių biržose platinamus vertybinius popierius ar kitas nustatytas investavimo priemones, gyventojų pajamų mokestį mokant tik nuo gautos investicinės grąžos, kuri panaudojama ne reinvestavimui, o kitiems tikslams.

Siekiant, kad nauju mechanizmu norintys pasinaudoti gyventojai neprivalėtų atidaryti specialios tikslinės sąskaitos ir visas investicijas atlikti tik per šią sąskaitą, kas didintų reikalingų finansinių operacijų skaičių, investicine sąskaita siūloma laikyti bet kurią gyventojo sprendimu

⁷ Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos rekomenduojama šalis plačiau taikyti turto perdavimo mokesčius, tokių kaip paveldimo turto ir dovanų apmokestinimas, nes jie:

- palankesni ekonominiam augimui;
- kartu su kapitalo pajamų mokesčiu užkerta kelią dinastinio turto kaupimui;
- ilgalaikėje perspektyvoje mažina turto nelygybę;
- stiprina horizontalų teisingumą (pagal horizontalaus teisingumo principą žmonės, gaunantys tokią pačią pajamų ar turto sumą, turėtų būti apmokestinami panašiai);
- paprastas administravimas.

[Inheritance Taxation in OECD Countries | READ online \(oecd-ilibrary.org\)](https://www.oecd-ilibrary.org/taxation/inheritance-taxation-in-oecd-countries_45888888)

⁸ 2018 m. buvo deklaruota 461,4 mln. eurų gautų dovanų iš artimų giminaičių; bent 95 proc. šių asmenų gaunamų dovanų vertė neviršija 100 000 eurų, tačiau pagal vertę sandoriai iki šios sumos sudaro apie 60 proc. sandorių vertės.

mokesčių administratoriui deklaruotą sąskaitą, atidarytą Europos ekonominės erdvės valstybėje, Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos valstybėje narėje ar valstybėje, su kuria Lietuva yra sudariusi ir taiko dvigubo apmokestinimo išvengimo sutartį, įsteigtoje finansų įstaigoje ar mokėjimo paslaugų teikėjuje, per kurią nuolatinis Lietuvos gyventojas investuoja į Įstatymo projekto 12¹ straipsnyje nurodytus finansinius produktus. Jei gyventojas kaip investicines sąskaitas deklaruotų kelias sąskaitas, per šias sąskaitas gautų investicijų rezultatas būtų apskaičiuojamas bendrai.

Investicinę sąskaitą turintis gyventojas neprivalėtų visų investicijų atlikti per šią sąskaitą; pajamos iš investicijų ne per investicinę sąskaitą būtų apmokestinamos bendra galiojančia tvarka.

Gyventojų pajamų mokesčio įstatyme siūloma apibrėžti ir finansų rinkų produktus, į kuriuos būtų leidžiama investuoti per investicinę sąskaitą. Tai:

- perleidžiamieji vertybiniai popieriai (pvz., viešai platinamos akcijos, obligacijos);
- pinigų rinkos priemonės;
- kolektyvinio investavimo subjektų vertybiniai popieriai;
- tam tikros išvestinės finansinės priemonės;
- per sutelktinio finansavimo platformas platinamos priemonės;
- per tarpusavio skolinimo platformas platinamos priemonės;

Siūloma nustatyti, kad į tokią deklaruotą sąskaitą gautos pajamos iš finansinių produktų būtų apmokestinamos tik tuo atveju, jeigu šios pajamos per mokestinį laikotarpį nebuvo reinvestuotos į kitus tinkamus per investicinę sąskaitą investuoti finansinius produktus ir tokių nereinvestuotų pajamų suma viršija į investicinę sąskaitą įneštų lėšų sumą, panaudotą finansų produktų įsigijimui. Tokiu būdu būtų užtikrinama, kad finansinių produktų įsigijimo išlaidos galėtų būti atimamos ne tik iš finansų produktų pardavimo ar kitokio perleidimo nuosavybės pajamų, bet ir iš tokių produktų turėjimo generuojamų pajamų (pvz., palūkanų).

Atsižvelgiant į tai, kad investicine sąskaita galėtų būti laikoma einamoji gyventojų sąskaita, o ne atskira tikslinė sąskaita, siūloma nustatyti, kad apmokestinamos mokestiniu laikotarpiu nereinvestuotos pajamos iš investicijų, o ne iš sąskaitos kitiems nei reinvestavimas tikslams faktiškai išsiimtų lėšų, nes vienoje sąskaitoje apskaitant tiek investavimo, tiek ir kitas gyventojų pajamas, nėra galimybių atskirti, ar iš sąskaitos išimama uždirbto investicinio pelno dalis, ar kitų rūšių pajamos (pvz., darbo užmokestis).

Taip pat, įvertinus Tarpinstitucinės mokesčių ekspertų darbo grupės susitikimo, nagrinėjusio galimus investicinės sąskaitos parametrus, metu pateiktus argumentus dėl poreikio riboti metinę per investicinę sąskaitą galimų investuoti lėšų sumą, atsižvelgiant į tai, kad investicinę sąskaitą turėtų būti orientuota į neprofesionaliuosius investuotojus, siūloma nustatyti, kad bendra per investicinę sąskaitą mokestiniu laikotarpiu būtų galima investuoti ne daugiau kaip 10 000 eurų. Pajamos gautos iš minėtų sumą viršijančių lėšų įsigytų finansinių produktų, būtų apmokestinamos taikant bendras Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo nuostatas.

Įvertinant tai, kad investicinę sąskaitą turintis gyventojas finansinius produktus gali ir paveldėti arba gauti dovanų, ir siekiant sudaryti galimybę tokiame gyventojui visas turimas investicijas valdyti per vieną sąskaitą, siūloma nustatyti, kad tokiu būdu įgyti finansiniai produktai gali būti laikomi įgytais per investicinę sąskaitą, jeigu gyventojas apie tai informuoja mokesčių administratorių bei iš tokių produktų gautas pajamas priskiria investicinei sąskaitai.

Atsižvelgiant į tai, kad apmokestinant per investicinę sąskaitą gautas pajamas taikomas gyventojų pajamų mokesčio atidėjimas, atitinkamai, šioms pajamoms nebūtų taikomos Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 17 straipsnio 1 dalies 20, 20¹, 20², 21 ir 30 punktuose nustatytos mokesčio lengvatos. Tai reiškia, kad visais atvejais, kai iš investicinės sąskaitos įsigytų finansinių priemonių gautos pajamos nėra įskaitomos (pervedamos) į investicinę sąskaitą, bet iš karto panaudojamos kitiems tikslams (t. y. ne reinvestavimui į nustatytus finansų rinkų produktus), jos būtų laikomos apmokestinamosiomis gyventojų pajamomis, net jeigu konkretus sandoris iš esmės ir atitiktų Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 17 straipsnio 1 dalies 20, 20¹,

20², 21 ar 30 punktuose numatytų lengvatų sąlygas. Tačiau patikslintos lengvatos ir toliau būtų taikomos pajamoms iš finansinių produktų, įsigytų ne per investicinę sąskaitą.

Pajamų mokesčio deklaravimo tvarkos supaprastinimas.

Atsižvelgiant į Valstybinės mokesčių inspekcijos pateiktą pajamų deklaravimo duomenų analizę bei pasiūlymus, Įstatymo projektu siūloma keisti pajamų deklaravimo ir mokėtino mokesčio apskaičiavimo procesą, daugiau funkcijų pavedant mokesčių administratoriui: siūloma nustatyti, kad mokesčių administratorius iki balandžio 1 d. pateiks turimais duomenimis užpildytas deklaracijas; jeigu gyventojas negavo pajamų, apie kurias mokesčių administratorius informacijos negauna ir neturi pastabų dėl mokesčių administratoriaus pateiktos užpildytos deklaracijos (t.y. nepateikia patikslintos deklaracijos iki gegužės 1 d.), tokia deklaracija būtų laikoma pateikta automatiškai be atskiro gyventojų patvirtinimo. Iš Valstybinės mokesčių inspekcijos pateiktų duomenų matyti, kad šiuo metu didžioji dalis gyventojų patvirtina mokesčių administratoriaus suformuotas preliminaras deklaracijas be jokių patikslinimų (pvz., 2021 m. tokių gyventojų buvo 65 proc., t.y. 960 tūkst. iš 1,46 mln. pateikusiųjų deklaracijas).

Be to, mokesčių administratoriaus užpildytos deklaracijos pateikimas be atskiro gyventojų patvirtinimo sudarytų galimybes mokesčių administratoriui iškart po deklaracijos pateikimo termino visiems gyventojams grąžinti dėl metų bėgyje nepilnai pritaikyto jiems priklausančio metinio neapmokestinamojo pajamų dydžio ar patirtų leidžiamų iš pajamų atimti išlaidų (pvz., įmokos už mokslą, įmokos pensijų kaupimui ir kt.) susidariusią pajamų mokesčio permoką (pvz., už 2021 metus net 131 tūkst. gyventojų nepateikė deklaracijų dėl pritaikyto per mažo; deklaracijų dėl patirtų išlaidų nepateikė 64 tūkst. gyventojų).

Siekiant sumažinti administracinę naštą ir išvengti neproporcingai didelių su mokesčio sumokėjimu susijusių gyventojų išlaidų, siūloma nustatyti, kad apskaičiuotas mokėtinas gyventojų pajamų mokestis neprivalo būti mokamas, jeigu jis neviršija 2 eurų.

Kiti pakeitimai.

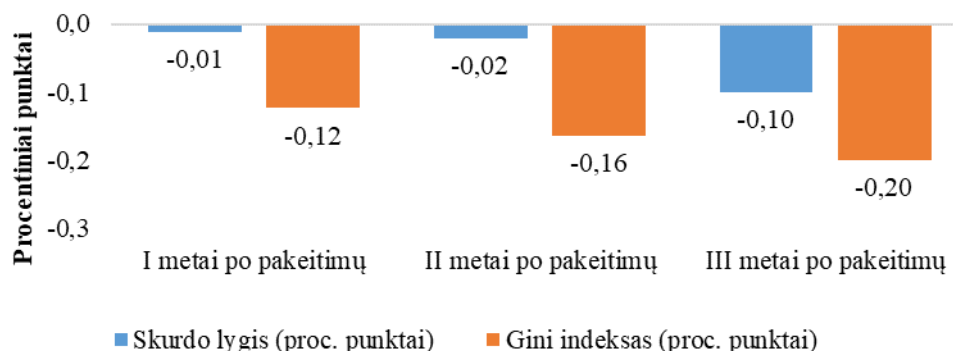
Įvertinant tai, kad skirtingai nei kitais, savo esme iš kapitalo investicijų gaunamų pasyvių pajamų atvejais (pvz. dividendai, palūkanos), nuomojant nekilnojamąjį turtą patiriamos išlaidos, į kurias šiuo metu neatsižvelgiama, taip pat į tai, kad nuomos juridiniams asmenims atveju, tokias išlaidas paprastai dengia juridinis asmuo, siūloma apmokestinant pajamas iš turto nuomos kitiems gyventojams (išskyrus žemę), jas mažinti 20 proc. gautų pajamų dydžio suma, ją prilyginant prezumpcinėms išlaidoms.

Taip pat teisinio aiškumo tikslais siūlomi redakciniai Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 13¹ straipsnio ir 24 straipsnio keitimai.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai, galimos neigiamos priimto įstatymo pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta

Dėl tarifų pakeitimo, fiksuoto pajamų mokesčio ribos mažinimo, pajamų mokesčio lengvatų siaurinimo didės pajamų mokesčio našta atitinkamų pajamų gaunantiems gyventojams, tačiau toks didėjimas pagrįstas poreikiu užtikrinti teisingesnį apmokestinimą perskirstant pajamų naštą tarp didesnes pajamas gaunančių gyventojų bei atsisakant sektorialių ar kitų socialiai nepagrįstų mokesčio lengvatų, kas ilgalaikiu laikotarpiu galėtų iš dalies prisidėti, nors ir nežymiai, prie pajamų nelygybės rodiklio gerinimo.

Atlikus simuliacijas EUROMOD modeliu nustatyta, kad dėl aukštesnės visų rūšių pajamoms taikomų mokesčių tarifų peržiūros, dalį aukštesniam darbo užmokesčiui tenkančios pajamų mokesčio naštos perkeltant kitoms (paprastai – kapitalo) pajamoms, kartu įvertinus ir pakeitimus, susijusius su individualios veiklos pagal pažymą pajamų apmokestinimu, pajamų nelygybė šiek tiek sumažėtų – Gini indeksas trečiaisiais metais po pakeitimų sumažėtų 0,2 proc. p. Skurdo lygis pasikeistų nedaug – jis sumažėtų 0,1 proc. p.

3 grafikas. Skurdo lygio ir pajamų nelygybės pokytis po siūlomų pakeitimų.

Nustačius palankesnę finansų produktų apmokestinimo mechanizmą, galima tikėtis aktyvesnės kapitalo rinkų plėtros.

Įdiegus naują pajamų deklaravimo procesą, mažės gyventojų bei mokesčių administratoriaus administracinė našta susijusi su pajamų deklaravimu, o kartu bus užtikrinta, kad gyventojams daugeliu atvejų bus grąžintos mokesčio permokos, taip užtikrinant, kad gyventojas sumokėtų tiek mokesčių, kiek priklauso pagal įstatymą.

6. Galima priimto įstatymo įtaka kriminogeninei situacijai, korupcijai

Įtaka kriminogeninei situacijai, korupcijai nenumatoma.

7. Galima priimto įstatymo įtaka verslo sąlygoms ir jo plėtrai

Dėl sumažinto pajamų mokesčio tarifo aukštas pajamas gaunantiems darbuotojams bei išplėstos lengvatos darbuotojų naudai, gautai iš akcijų, įsigytų pagal pasirinkimo sandorius, bus sudarytos palankesnės sąlygos Lietuvos įmonėms pritraukiant aukštos kvalifikacijos darbuotojus.

8. Ar įstatymo projektas neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams

Įstatymo projektas neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams.

9. Įstatymo inkorporavimas į teisinę sistemą, galiojantys teisės aktai, kuriuos būtina pakeisti ar panaikinti, priėmus teikiamą įstatymo projektą

Priėmus Įstatymo projektą, galiojančių teisės aktų keisti nereikės.

10. Įstatymo projekto atitiktis Valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų ir kitų norminių teisės aktų rengimo tvarkos įstatymų reikalavimams ir bendrinės lietuvių kalbos normoms, sąvokų ir terminų įvertinimas

Įstatymo projektas parengtas laikantis Valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų ir atitinka bendrinės lietuvių kalbos normas. Įstatymo projektu neapibrėžiama naujų sąvokų.

11. Įstatymo projekto atitiktis Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatomis ir Europos Sąjungos teisei

Įstatymo projektas neprieštarauja Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatomis ir Europos Sąjungos dokumentams.

12. Įstatymui įgyvendinti reikalingi įgyvendinamieji teisės aktai, šių aktų rengėjai

Priėmus Įstatymo projektą, reikės pakeisti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. lapkričio 19 d. nutarimą Nr. 1797 “Dėl verslo liudijimų išdavimo gyventojams taisyklių ir veiklų, kuriomis gali būti verčiamasi turint verslo liudijimą, rūšių sąrašo”.

Taip pat turės būti priimti mokesčių administratoriaus teisės aktai dėl investicinės sąskaitos deklaravimo bei pajamų mokesčio deklaravimo (rengėja – Valstybinė mokesčių inspekcija prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos).

13. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų pareikalaus ar leis sutaupyti įstatymo įgyvendinimas

Įgyvendinus Įstatymo projekto nuostatas, preliminarium skaičiavimu galima tikėtis papildomų valstybės ir savivaldybių biudžetų pajamų iš gyventojų pajamų mokesčio:

- Atsisakius verslo liudijimų gyvenamosios paskirties patalpų nuomai ir šias pajamas apmokestinus 15 proc. tarifu, kartu leidžiant šias pajamas (o taip pat ir šiuo metu 15 proc. tarifu apmokestinamas nekilnojamojo daikto nuomos pajamas, kai pajamos gaunamos iš kito gyventojų) mažinti prezumpcinėmis 20 proc. išlaidomis, papildomos pajamos iš gyventojų pajamų mokesčio galėtų sudaryti apie 5,3 mln. eurų.
- Dėl individualios veiklos pajamų ribos, kurią viršijus pajamos negali būti apmokestinamos fiksuoto dydžio pajamų mokesčiu, sumažinimo iki 20 000 eurų, gyventojų, kurių pajamos viršija šią ribą, apsimokestintų kaip individualios veiklos pagal pažymą pajamos. Dėl to papildomos pajamos iš gyventojų pajamų mokesčio gali sudaryti iki 7,9 mln. eurų.
- Dėl aukštesnėms visų rūšių pajamoms taikomų mokesčių tarifų peržiūros, dalį aukštesniam darbo užmokesčiui tenkančios pajamų mokesčio naštos perkeliant kitoms (paprastai – kapitalo) pajamoms, papildomos pajamos iš gyventojų pajamų mokesčio gali sudaryti apie 71 mln. eurų.
- Dėl pakeitimų, susijusių su individualios veiklos pagal pažymą pajamų apmokestinimu, pirmaisiais metais po pakeitimų papildomos pajamos iš gyventojų pajamų mokesčio gali sudaryti apie 37 mln. eurų, antraisiais – 75 mln. eurų, trečiaisiais metais – 137 mln. eurų (palyginti jei būtų taikoma šiuo metu galiojanti sistema).
- Dėl pajamų deklaravimo ir permokos grąžinimo (jeigu ji susidaro) proceso supaprastinimo pajamos iš gyventojų pajamų mokesčio gali sumažėti 57 mln. eurų.

14. Įstatymo projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados

Įstatymo projektas buvo teiktas derinti suinteresuotoms institucijoms ir kitiems asmenims teisės aktų nustatyta tvarka.

15. Reikšminiai įstatymo projekto žodžiai

Verslo liudijimas, pajamų deklaravimas, Gyventojų pajamų mokestis, individuali veikla, tarifai, pajamų nelygybė.

16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai

Nėra.
